

значно краще як, що і де використовувати на практиці, а також полегшить і зробить цікавішим процес навчання.

З цього можемо зробити висновок, що використання перекладу у вивченні та особливо в самовивченні іноземних мов вкрай необхідне для всіх, а найкраще підходить для учнів старшого шкільного віку. Також важливим вдосконаленням сучасної системи освіти стосовно вивчення іноземних мов буде використання більш контекстного читання, написання й переклад текстів іншомовного походження, адже перекладацька діяльність буде перетинатися з принципом п'яти діяльностей і водночас зробить опанування мов значно ефективнішим та легшим як для учнів, так і для вчителів.

НОВА ГРАМАТИКА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ: ЗАГАЛЬНІ РИСИ

Галина Лещук

*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри романо-германської філології
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Нова граматика французької мови (*la nouvelle grammaire*) – це не просто питання нової термінології: крім нових понять, нова граматика отримала й нові характеристики. З XV ст., коли граматику почали вивчати як окремий предмет, французька граматика сильно змінилася. Оскільки французька мова базується на латині, перші французькі граматики були тісно пов'язані з цією мовою, зокрема, окремі лінгвісти намагалися надати французькій мові ознак латини, наділяючи французькі іменники відмінами, ігноруючи їхню позицію в реченні.

Започаткування системного вивчення граматики в освітніх закладах стало політичним рішенням, зумовленим тим фактом, що в кінці XVIII ст. власне французькою мовою розмовляла лише частина населення, більшість же послуговувалась її бретонським та окситанським діалектами. Відповідно, постала необхідність загальнодержавного викладання французької мови [1].

Сучасний підхід ставить під сумнів викладання теоретичних понять французької мови без урахування її практичного застосування. Лінгвістика, методика викладання іноземних мов та інші дисципліни засвідчують, що активна педагогіка, яка ставить учня в реальну мовленнєву ситуацію, сприяє інтеграції понять. Це стосується і понять граматичних. У той же час у більшості випадків праці з граматики стосуються в основному слова та його аналізу та майже ніколи не звертаються до речення.

Починаючи з 1985 року спостерігається спрощення в підходах до вивчення граматики: все більше уваги вчені приділяють розгляду реальних проблем, з якими стикаються учні при вивченні мови. Головною метою стає – зробити граматику легким для розуміння інструментом, який служить для кращого засвоєння мови. У шкільних підручниках із граматики учням часто пропонують «хитрощі», щоб показати, що правопис і синтаксис не такі вже й складні, та що майже для всього є логічне пояснення (наприклад, якщо два дієслова йдуть одне за одним, друге має форму інфінітиву).

Таким чином, граMATика зберігає свою традиційну форму, але спрощує її. В той же час граMATика зазвичай представляє поняття, не об'єднуючи їх. Окремі роботи побудовані в алфавітному порядку і добре ілюструють цю прогалину. Так ми знаходимо іменник у розділі «N» (Nom), відокремлено від детермінативів, розміщених у розділі «D» (Determinant), хоча іменник з детермінативом має тісний зв'язок. Учень знову змушений запам'ятовувати винятки замість того, щоб аналізувати граMATичні випадки, щоб зрозуміти їх.

Уведення нової граматики стало наслідком реформи 1970-х, яка базується на еволюції лінгвістики в поєднанні з педагогікою. Упроваджується активний підхід до вивчення граматики, яка надихає, а не лякає учнів, допомагаючи їм зрозуміти функціонування та логіку мови. Нова граMATика зберігає багато понять традиційної граматики. Однак неможливо вмістити всю французьку мову в систему правил, якою б науковою та інноваційною вона не була. Так звана нова граMATика є результатом довготривалої роботи, в якій традиційні та нові теорії поєднуються, щоб полегшити вивчення граMATичних систем [3]. ГраMATика в широкому сенсі та її викладання базуються на різних науках: лінгвістиці, дидактиці, когнітивній психології тощо. У нашому колективному несвідомому граMATика є незмінною та позачасовою, однак вона завжди змінювалося.

Традиційна граMATика використовувала підходи, базовані на значенні (семантиці) для визначення граMATичних понять. Наприклад, дієслово визначається як частина мови, що вживається для вираження дії та ознаки предмету:

- *Lili bouge beaucoup grâce à ses cours de danse (дія).*
- *Lili est sportive et peut traverser le lac à la nage (ознака).*

Такий підхід до визначення дієслова створює певну проблему: дослідження показали, що якщо учня просять прочитати визначення та приклади, а потім визначити дієслова в інших реченнях, то легше для розуміння, якщо речення нагадують приклади. Це означає, що для розуміння учні використовують приклади більше, ніж визначення. Тому на основі суто семантичного визначення було б важко пояснити, чому такі слова як *танцювати* і *плавати*, тут є більше іменниками, а не дієсловами.

У новій граматиці зберігається семантичне визначення, однак, щоб учень мав кілька інструментів для ідентифікації слів, використовуються

визначення, орієнтовані на форму (морфологія) та місце дієслова у реченні (синтаксис): дієслово – це найбільш змінювана частина мови через відмінювання, воно також видозмінюється залежно від підмета та дії, яку виражає [2].

У новій граматиці базовим концептом є вже не слово (*le mot*), а речення (*la phrase*) – синтаксично автономна одиниця, що містить дві обов'язкові функціональні групи: групу підмета (*GS*) і групу дієслова (*GV*) – саме у такому порядку – і групу доповнення речення (*GCP*). Речення може бути розповідним, стверджувальним, активним, нейтральним і особистим, тобто воно не зазнало жодних трансформацій, на відміну від, наприклад, питального чи заперечного речення. Речення – це власне те, що ми могли б назвати стандартом у новій граматиці. Крім того, важливим є той момент, що більшість людей вміють розпізнавати на слух добре структуроване речення рідною мовою, навіть не вміючи писати, порівняно з погано побудованим реченням.

- *Les ouvriers travaillent sur la route. (≠ travaillent sur la route les ouvriers).*

Таким чином, у новій граматиці речення ніколи не описується як набір слів, що починаються з великої літери та закінчуються крапкою, тому що це графічне визначення, яке насправді не допомагає зрозуміти, як працює речення.

Для узгоджень учень повинен знати, як розпізнавати групи слів, пов'язаних за значенням у реченні. Він повинен спочатку розпізнати групи класів слів: групу іменників (*GN*) і групу дієслів (*GV*), потім групу прикметників (*GAdj*), групу прийменників (*GPrép*) і групу прислівників (*GAdv*). Кожна група слів складається з ядра (*le noyau*) та його розширень (*les expansions*), тобто слів, які від нього залежать. Наприклад, іменник є ядром іменникової групи, а його розширеннями є детермінативи, прикметники тощо:

- *Les garçons gourmands* (ядро: *garçons* , розширення: *les et gourmands*)

Учень, який уміє пов'язувати слова, що утворюють групи, краще розуміє зміст прочитаного. Зіткнувшись із довгим реченням, він має навички, необхідні для його обробки. Таким чином, надаючи великого значення групам слів, нова граматика дозволяє учневі набути граматичних навичок і підвищити обізнаність щодо структур французької мови [2].

Нова граматика об'єднує текст і лексикон, які самі по собі вважаються граматичними елементами. Передбачається, що створюючи тексти та розширюючи свій словниковий запас, учень засвоює мову, активуючи метамовні здібності, необхідні для вивчення граматики.

Граматику тексту представляє тема (відома інформація) та мета (нова інформація), а також спосіб, у який відома інформація та нова інформація повинні чергуватися в тексті. Таким чином, учні дуже рано усвідомлюють важливість одержувача в процесі спілкування. Сучасного учня вчать, що

однією з цілей спілкування є передача інформації через створення зв'язного мовлення або письмового тексту, і що до досягнення цієї мети учень йде через розуміння граматичних явищ між реченнями: передачу інформації; відновлення інформації; зв'язок між реченнями.

Учень також має володіти супутніми граматичними поняттями: використання займенників, детермінантів, синонімів тощо; узгодження часів; використання маркерів відношення та маркерів модальності.

Працюючи над текстами, замість виконання вправ на «заповнення прогалін», учні вчаться оперувати словами та реченнями, таким чином, зменшується враження, що граматики – це лише код, який потрібно вивчати напам'ять.

Що стосується підходів до вивчення лексики, то в 1970-80і рр. учні просто заучували списки нових слів, або вчителі заохочували дітей читати та шукати в словниках незнайомі їм слова.

Сьогодні морфологія, тобто лексико-граматичне написання слова та його елементів, передбачена в програмі з початкової школи. Учень вчиться розпізнавати слова, що походять від основного слова (*serpent+in, chat+on*) і утворювати слова за допомогою префіксів і суфіксів. Він також вивчає слова, з якими дане слово може зв'язуватися, щоб утворити складні слова з іншим значенням (*potme : potme de terre, potme d'Adam* тощо) [3].

Що стосується семантики, то учні засвоюють різницю між значеннями слів, закріпленими в словнику, і вже відомими їм значеннями, прямим і переносним значенням, омонімами, синонімами та антонімами; вивчають приклади контекстів, у яких можна вживати те чи інше слово.

У новій граматиці, таким чином, закріплений підхід, який зосереджений на синтаксисі та морфології та підкреслює закономірності французької граматики загалом. Таким чином, учень запам'ятовує, що мова – це система з логічною структурою, а не список винятків для запам'ятовування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chervel A. Histoire de l'enseignement du français du XVIIe au XXe siècle. Éditions Retz, 2006. 832 p.
2. Guay M. Grammaire traditionnelle ou nouvelle grammaire? Une fausse question, un vrai débat. *L'Actualité langagière*. Vol. 8. № 1. 2011. P. 18.
3. La terminologie de la nouvelle grammaire. URL: <https://www.noslangues-ourlangages.gc.ca/fr/chroniques-de-langue/la-terminologie-de-la-nouvelle-grammaire>